

5.1-II. Fördelningsanalys – och möjligheter till fördjupad aktörsanalys

I en CBA rekommenderar vi att det ingår en identifiering av de (grupper av) individer och organisationer som berörs ("aktörer") av projektet, och en analys av hur de berörs. Olika projektalternativ kan påverka olika aktörer positivt och/eller negativt; vem får egentligen bära projektets kostnader (även miljökostnader), och vem får ta del av nyttorna av projektet? Detta ger grunden till en *fördelningsanalys*, dvs. en analys som visar hur nyttor och kostnader fördelar sig på olika aktörer. I Excelprogrammet finns nedanstående fasta lista på olika aktörer att välja mellan, men det är också möjligt att definiera egna grupper:

- Kraftbolag
- Lokalt näringsliv
- Övrigt näringsliv
- Markägare
- Närboende
- Fritidsfiskare
- Turister
- Allmänheten
- Fiskevårdsområdet
- Ideella organisationer
- Kommunen
- Staten

En högre ambitionsnivå är att göra en bredare *aktörsanalys*, se t.ex. Crosby (1992), Reed et al. (2009). Den ingår dock inte som en del av Excelprogrammet, utan måste i så fall göras separat. I en aktörsanalys undersöks även hur olika aktörer påverkar miljötillståndet och projektet, samt vilket intresse och inflytande de har i frågan. Denna information kan leda till att större hänsyn tas till exempelvis utsatta grupper med litet inflytande, eller att projektalternativ som har stor acceptans prioriteras och därför kan implementeras mer effektivt. Det är nämligen inte omöjligt att projektalternativ som i princip ser attraktiva ut att genomföra på grund av samhällsekonomisk lönsamhet i praktiken kan vara svårgenomförbara till följd av omfattande motstånd från olika aktörer. Aktörsanalysen kan därför ge kompletterande viktig information. Det finns därför goda skäl att göra en ordentlig analys och genomgång av potentiella berörda aktörer. Eftersom aktörsanalysen även handlar om intresse och inflytande kan den relevanta listan på aktörer i aktörsanalysen skilja sig från den lista som används för fördelningsanalysen i Excelprogrammet.

Aktörsanalysen kan genomföras stegvis enligt följande:

- a. Kartlägga vilka aktörer som påverkar/påverkas av projektet.
- b. Kartlägga de olika aktörernas påverkan på/av miljötillståndet och potentiell kostnad/nytta till följd av projektet.
- c. Undersöka aktörernas intresse i ämnet och inflytande i frågan. Empiriskt kan detta exempelvis göras genom gruppintervjuer (fokusgrupper) eller enkäter.
- d. Utifrån steg a-c dra slutsatser om hur olika förslag påverkar olika grupper i samhället.

En fullständig aktörsanalys består av samtliga steg a-d, men i vissa fall kan det vara tillräckligt att som ett minimum göra kartläggningen i steg a, dvs. kartlägga vilka aktörer som kan tänkas påverka eller påverkas av projektet. Analysen kan utgå från ett antal förvalda kategorier såsom i kolumnerna längst till vänster i tabell 1. Ovanstående lista på aktörer ger också kategorier som är potentiellt relevanta att ingå i aktörsanalysen.

Tabell 1. Exempel på aktörer att beakta i en aktörsanalys.

Typ av aktör	Påverkan (på/av miljö- tillståndet i nuläget)	Potentiell Nytt/kostn (+/-) av projektet	Intresse (i frågor berörande miljö/kraft)	Inflytande (i frågor berörande miljö/kraft)
Myndigheter	Nationella			
	Regionala			
	Kommunala			
Näringsliv	Kraftbolag			
	Besöksnäring			
Utbildning	Universitet			
Ideella organisationer	Nationella			
	Lokala			
Markägare				
Allmänhet				

Vid behov kan analysen även ge en kort indikation om huruvida en specifik aktör påverkar eller påverkas av ekosystemet i fråga. Det kan också vara en indikation på vilken potentiell kostnad eller nytta som det föreslagna projektet innebär för den specifika aktören. Här kan det räcka med att man indikerar med + för "projektet kommer potentiellt innebära en nytta för aktören" eller - för "projektet kommer potentiellt innebära en kostnad för aktören". För att få lite mer information kan en skala i fem steg användas (t.ex. --, -, 0, +, ++), tillsammans med en indikation om hur varje steg i skalan bör tolkas.

Så här långt har analysen indikerat vilka aktörer som potentiellt berörs, hur de påverkar eller påverkas av miljötillståndet, samt hur de potentiellt skulle påverkas av det föreslagna projektet. Om en fullständig aktörsanalys ska genomföras bör analysen även belysa intresse och inflytande. Genom dessa parametrar kan analysen visa på aspekter som fördelningsanalysen inte visar. En viktig fråga att ställa sig är om det finns aktörer som är över-/underrepresenterade i projektet. Givet att det anses önskvärt med en strävan efter jämlikhet med avseende på etnicitet, genus, tillgänglighet, generationer etc., kan det till exempel vara av intresse att studera om det är grupper med litet inflytande som skulle påverkas mycket av projektet.

Dönjestudien. I studien finns information som gav grunden för en fördelningsanalys. Kommuninvånarna står för kostnaden att köpa tillbaka nyttjanderättigheterna till vattnet och kommer till största delen vara de som har användarvärden. Kraftbolaget har kostnader i form av produktionsbortfall men blir kompenserade genom betalningen från kommuninvånarna. Den svenska befolkningen som helhet påverkas av t.ex. utsläpp från ersättande energiproduktion i form av skadeståndar. Ett viktigt antagande var att elkonsumenterna var oförändrad och att statens skatteintäkter därmed inte påverkas. Inte heller priset på elmarknaden, kraftbolagets

reglerkraftförmåga eller arbetsmarknaden antas förändras till följd av åtgärden. Saker som också diskuterades i studien men som inte värderades monetärt var närboendes och besökares värde av ett jämnare vattenflöde nedströms eller övriga befolkningens icke-användarvärden.

Referenser

Crosby, B., 1992. Stakeholder analysis: a vital tool for strategic managers. USAID's Implementing Policy Change Project.

Reed, M. S., Graves, A., Dandy, N., Posthumus, H., Hubacek, K., Morris, J., ..., Stringer, L. C., 2009. Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. *Journal of Environmental Management*, 90(5), 1933-1949.